

CALENDARUL SIBIULUI PE 1790
EDITAT DE MARTIN HOCHMEISTER
SAU DIGITIZAREA
ÎNTRE NECESITATE ȘI PROVOCARE

Constantin ITTU
Rodica Maria VOLOVICI

Abstract: The paper is aiming at presenting the Sibiu Calendar for the Year 1790 edited by Martin Hochmeister, a periodical which has exceeded the status of a calendar, and became the first "professional" written guide of the city in the history of Sibiu. The calendar is valuable also because it provides information about the 18th. century means of transportation, which is the topic of our project.

Keywords: Transylvania, Martin Hochmeister, Calender, 1790, the Eighteenth century, digitization.

Excursul nostru pornește de la un proiect desfășurat pe parcursul anului 2016 care privește digitizarea unor colecții de patrimoniu în limbile germană și română, ce cuprind periodice, cărți, documente de arhivă și imagini vechi, având ca temă mijloace de transport și comunicare. Acest proiect, intitulat *Mijloace tradiționale de comunicație și transport – de la prezervarea patrimoniului la promovarea acestuia: digitizarea între necesitate și provocare*, a fost inițiat de Universitatea Lucian Blaga din Sibiu și derulat prin intermediul Bibliotecii Universității pe parcursul lunilor aprilie-noiembrie 2016. Proiectul în discuție privește municipiul Sibiu, fiind cofinanțat de Consiliul Local și Primărie prin *Agenda culturală 2016*. Una dintre publicațiile avute în vedere a

fost un „Calendar” al Sibiului pe 1790, veritabil ghid de oraș *ante litteram*, publicat de editorul și librarul sibian Martin Hochmeister, calendar cu următorul titlu complet: „Hermannstadt im Jahre 1790. Versuch eines kurzgefassten Handbuchs zur näheren Kenntniss dieser Stadt in politischer, merkantilischer und wissenschaftlicher Rücksicht, zum Gebrauch für Einheimische und Reisende. Verlegt und gedruckt 1790 bei Martin Hochmeister” – „Sibiul în anul 1790. Încercare de scurt îndreptar pentru o mai amănunțită cunoaștere a acestui oraș din punct de vedere politic, comercial și economic, pentru folosul localnicilor și călătorilor. Editat și tipărit la 1790 de Martin Hochmeister”).

Pe de o parte, secolele care preced epoca de care ne ocupăm au cunoscut, la nivelul Europei, mai multe categorii de publicații periodice. Astfel, în 1556, Republica Veneția va publica „Notizie scritte”, cu o ritmicitate de un număr pe lună, fiecare exemplar costând o *gazzetta*, adică o monedă venețiană de valoare mică și care își va împrumuta numele pentru publicațiile cunoscute drept de *gazete*. Ca variantă a originii denumirii se afirmă că numele ar veni de la *gazza*, „coțofană”, imagine care ar fi ornat, ca emblemă, fiecare pagină a respectivului proto-ziar, cu mențiunea că niciun astfel de specimen venețian nu există în colecțiile florentine în care acestea se păstrează¹. Mai puțin cunoscute sunt acele proto-periodice, care purtau denumirea de *novitale* și care – începând de la primele lor apariții, din secolul al XV-lea spaniol – au fost un fel de ziare de Curte. Însă prima apariție periodică săptămânală a fost „Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien” („Relații privind toate știrile notabile și memorabile”), apărută în 1605, la Strasbourg, în Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, editor fiind germanul Johan Carolus (1575-1634), publicație recunoscută de „World Association of Newspapers and News Publishers” (WAN-IFRA) ca fiind primul ziar, în adevărata accepțiune a cuvântului, care a văzut lumina tiparului. Apariția sa la Strasbourg de datorează faptului că localitatea avea statutul de *oraș liber imperial* în cadrul Sfântului Imperiu².

Pe de altă parte, peisajul sibian al ultimilor decenii ale secolului al XVIII-lea era bine încheșat și cuprindea atât ziare și reviste, cât și calendare. Din prima categorie, amintim „*Theatral Wochenbatt*” – de reținut, primul

¹ Friedrich Diez, *An Etymological Dictionary of the Romance Languages*, chiefly from the German, [translated] by T. C. Donkin, London, Williams and Norgate, 1864, p. 225.

² Johannes Weber, *Strassburg, 1605: The Origins of the Newspaper in Europe*, în „German History”, Volume 24, Issue 3, p. 387-412.

periodic de pe actualul teritoriu al României și, în același timp, prima revistă de teatru – numărul de debut fiind cel de la 12 iunie 1778, avându-i ca editori pe Martin Hochmeister și Samuel Sárdi. Publicația va apărea doar câteva numere, ultima fiind cea din 26 iulie 1778. Anul 1784 este martorul apariției ziarului „Siebenbürger Zeitung”, scos de Martin Hochmeister singur, care va deveni cel mai citit ziar în limba germană din Ardeal, urmat de „Hermannstädter Kriegsbote”, între 1787 și 1791. Paleta se îmbogățește cu „Siebenbürger Bote”, între 1791 și 1861, redactat de Theodor Steinhauser, și, în fine, cu „Hermannstädter Zeitung”, printre redactorii acestuia numărându-se M. Binder (1862-1863), Heinrich Schmit (1863-1865), Georg Essig (1877-1882), Adolf Reissenberger (1882-1884, respectiv 1896-1907). Ca să nu ne îndepărtăm de subiect, ne mărginim să mai amintim doar revista cultural-științifică „Siebenbürgische Quartalschrift”, prima publicație cu caracter științific de pe teritoriul României, apărută în tipografia lui Hochmeister, cu o regularitate de patru numere pe an, cu apariții în 1790, 1791, 1793, 1795, 1797, 1798 și 1801, redactorii fiind J. Filtsch și J. K. Eder³. Interesant, în context, este faptul că periodicul „Siebenbürger Zeitung” pe 1784 a publicat un serial, din iunie până în septembrie (în numerele 52-71 și 74-76) intitulat *Historisch-Topographische Beschreibung der Königlichen freien Haupt-Hermanstadt/* Descrierea topografic-istorică a capitalei Sibiu, oraș liber regesc, conținând *informații despre așezarea geografică, istoricul întemeierii orașului, zidurile de apărare, clădirile publice și instituțiile de învățământ*⁴.

Din cea de a doua categorie, cea a calendarelor, face parte și apariția tipografică datorată lui Hochmeister – *Hermannstadt im Jahre 1790*. Diferența față de trecut constă în faptul că editorul, deși a păstrat inițial conținutul specific calendarelor de epocă, a preferat să renunțe la formula sărăcăcioasă *a unei broșuri alcătuite în maniera tradițională*, locul acesteia fiind luat *de o lucrare de factură aparte, de un calendar gândit/conceput „altfel”*⁵.

Înainte de a trata cuprinsul *calendarului* se cuvine să aruncăm o privire, fie și succintă, asupra contextului istoric respectiv pentru a ne edifica în ce

³ Zsuzsanna Cziráki, *Az erdélyi százok története: Erdélyi szász irodalom történet*, Mediaș [România], Kozármisleny [Ungaria], 2006, p. 136.

⁴ Cornel Lungu, Liliana Popa (eds.), *Sibiul în anul 1790. Editat și tipărit la 1790 de Martin Hochmeister/Hermannstadt im Jahre 1790. Verlegt und gedruckt bei Martin Hochmeister*, Sibiu, Editura Honterus/Honterus Verlag, 2015, p. 19.

⁵ *Ibidem*, p. 12.

măsură apariția unei astfel de publicații ar fi fost justificată pentru Sibiu. Devenită provincie a Imperiului Habsburgic, Transilvania va deveni Marele Principat al Transilvaniei, iar *națiunii săsești* – din care făcea parte Hochmeister – i s-a acordat titlul de *incllyta* („faimoasă”, „ilustră”, „glorioasă”) în locul celui preconizat, de *alma* (în acele timpuri fiind epitet pentru patrie, ulterior, epitet pentru universitate, îmbogățit mai apoi sub formula *alma mater*, adică „mamă hrănitore”) ⁶. La rândul său, Sibiuul va avea o poziție privilegiată în principat, fiind capitala Transilvaniei între 1703 și 1791, arc cronologic în care a găzduit atât instituțiile civile centrale ale provinciei – Guberniul și Tezaurariatul – cât și pe cele militare – Generalului-comandant al trupele austriece și comisariatul militar. De altfel, la 1790, anul apariției *calendarului*, din cei 16.000 locuitori ai Sibiului, 2.000 erau ofițeri ori funcționari din structurile administrative și militare.

***

Revenind la *calendarul Hermannstadt im Jahre 1790* („Sibiul în anul 1790”), chiar de la început, din Precuvântare, editorul își cere, precaut, scuze pentru greșelile sau scăpările pe care nu are de gând să le tăgăduiască în niciun fel. În schimb, mărturisește, cu un discret reproș, *că publicul pare să nu fi considerat demnă de atenție rugămintea, exprimată în octombrie 1789, de a veni în sprijinul acestui calendar prin contribuții* ⁷. Tânărul Hochmeister se refera la *domnii negustori și comercianți* ⁸, iar „ținta” sa era una aparent sigură și de tradiție, în situația în care *întreprinzătorii comerciali din orașele săsești ale Transilvaniei trebuie considerați ca fiind elementul care a imprimat vieții [...] acestor comunități trăsături caracteristice* ⁹, ei contribuind la *o rodnică împlinire a sarcinilor acestor orașe* ¹⁰.

Este de presupus că tipăritura de aproximativ 200 de pagini nu a avut succesul financiar scontat, costurile fiind mult mai mari decât cele pentru editarea unui calendar obișnuit, unul de 30-44 de file. Suma de 24 de creștari

⁶ Rudolf Kutschera, *Guvernatorii Transilvaniei*, Cluj, Sibiu, 1943, p. 63.

⁷ *Vorerinnerung*, în „Hermannstadt im Jahre 1790”, p. nenum.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Gustav Gündisch, *Patriciatul din Sibiu în Evul Mediu*, în *Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie*, Sibiu, Editura Hora, Heidelberg, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, 2001, p. 127-145, la p. 127.

¹⁰ Friedrich Müller, *Die Geschichtliche Rolle der Deutschen Siebenbürgens im Blick auf neuere Forschungsergebnisse*, în „Siebenbürgische Vierteljahresschrift”, nr. 64, 1941, p. 190-198, la p. 193.

exemplarul legat, respectiv 20 de creițari *in crudo*, prețuri despre care aflăm de pe foaia de titlu, reprezentau un efort financiar pentru omul mediu, afectat de criza financiară din acea perioadă. Spre comparație, o jumătate de kilogram carne de vită de cea mai bună calitate costa 6 creițari, una de slănină, 10 creițari, o măsură de vin nou, 10-15 cr., una de vin vechi, 20-24 cr, în vreme ce una de lapte costa 4 cr¹¹.

Se pare că a mai existat o a doua cauză a insuccesului calendarului, aceasta fiind întârzierea apariției sale pe piață. În condiții normale, un astfel de periodic ar fi trebuit să apară fie spre sfârșitul anului precedent, fie la începutul anului respectiv. Din text, deducem că întreaga lucrarea s-a încheiat mult mai târziu, fiind pusă la dispoziția cititorilor doar în primăvara lui 1790¹².

Primul capitol al *calendarului* privește *Genealogia Prealuminatelor Case de Austria*, pe trei pagini nenumerate, genealogie care începe cu monarhul care domnea atunci, Iosif al II-lea (1780-1790), urmat de rubrici dedicate soțiilor sale, Maria Isabella, fiica lui Filip, infante de Spania și duce de Parma (n. 30 dec 1741; căs. 6 oct. 6 oct 1760; †27 nov. 1763), respectiv Maria Josefa, *mezina împăratului Carol al VII-lea* (n. 30 martie 1739; căs. 22 ian 1765; †8 mai 1767)¹³. Urmează, în continuare, datele cu celelalte rude ale împăratului, dar, cum nu ne-am propus un demers genealogico-prosopografic, nu insistăm.

Următorul capitol se referă la *Calcularea timpului și a sărbătorilor pe anul 1790*, pe trei pagini, de asemenea, nenumerate. Este un capitol dens, un prim subcapitol al său fiind rezervat calculului timpului de la facerea lumii (5739 ani), *după socoteala grecilor*, cu alte cuvinte, calendarul bizantin (7298 ani), de la nașterea lui Hristos (1790 ani), după socoteala turcească (1205), după care reperele sunt altele: de la introducerea viticulturii în Germania (1514) – desigur, nu discutăm în ce măsură datele/informațiile sunt corecte – de la inventarea clopotelor (1390). Lista continuă cu trimiteri de natură istorico-

¹¹ Cornel Lungu, Liliana Popa (eds.), *op. cit.*, p. 13.

¹² Angelika Schaser, *Reformele Iozefine în Transilvania și urmările lor în viața socială. Importanța Edictului de concivilitate pentru orașul Sibiu*, traducere de Monica Vlaicu, Sibiu, Editura Hora/ Hora Verlag, 2000, p. 186.

¹³ Formularea *mezina împăratului Carol al VII-lea*, clară pentru contemporani, ar putea stârni confuzii pentru noi, cei de azi; monarhul cu titulatura respectivă a fost Carol Albert de Bavaria, din familia Wittelsbach, principe elector al Sf. Imperiu Romano-German, el fiind împărat (1742-1745) în contextul discuțiilor dacă Maria Theresia von Habsburg poate sau nu să-i succeadă la tronul imperial tatălui ei, Carol al VI-lea (Jiří Louda, Michael MacLagan, *Lines of Succession. Heraldry of the Royal Families of Europe*, 1991, p. 160).

politică și culturală, noi rezumându-ne a da selectiv câteva repere: *de la presupusa chemare a sașilor în Transilvania (790)*¹⁴, de la întemeierea orașului Sibiu (647)¹⁵, de la inventarea gravurii în cupru (341), de la inventarea tiparului (350), de la predarea Transilvaniei către Casa de Austria (99 ani) etc. Ni se oferă apoi rubrica rezervată pentru *calculul sărbătorilor* – inclusiv, dar separat pentru cele *grecești* [ortodoxe] –, succedată de considerații despre *cele patru anotimpuri*. Preocupările de final vizează *eclipse de soare și de lună*, respectiv *depărtarea soarelui de pământ*. În anul 1790 urmau a fi patru eclipse de soare și două de lună, dintre care numai cele de lună ar fi fost vizibile *în părțile noastre*. În privința distanței soare – pământ, cea mai mare depărtare urma a fi cea de la 1 iulie, cea medie din 2 octombrie, astrul zilei fiind cel mai aproape de pământ la 30 decembrie.

Calendarul propriu-zis prezintă atât *stilul nou*, cât și *stilul vechi*, fără ca cele două formulări să se regăsească în calendar. Astfel, în coloana calendarului nou, vineri, 1 ianuarie 1790, are corespondent, în coloana calendarului vechi, ziua de 21 decembrie 1789. În schimb, 1 ianuarie 1790, *pe vechi*, corespunde datei de marți, 12 ianuarie 1790, stil nou. Și exemplele ar putea continua. De reținut, în context că, după adoptarea calendarului gregorian, pe *stil nou*, în 1582, acesta a fost inițial valabil numai în Europa catolică, zonele de orientare religioasă evanghelică adoptându-l mult mai târziu și nu concomitent. Folosirea calendarului gregorian s-a generalizat în Europa Centrală la 1700, când calendarul pe *stil vechi* a fost oficial abrogat, sașii evanghelici transilvani adaptându-se sau, mai degrabă, supunându-se noilor reglementări¹⁶.

Capitolul intitulat *Lista târgurilor din țară, așa cum cad ele în fiecare lună în ordine alfabetică* este interesantă în sensul că, în majoritatea cazurilor,

¹⁴ Desigur, anul 1000, ca an de început al colonizării sașilor, este unul incorect, însă avem în față o afirmație de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Adevărul istoric este următorul: în anul 1186, regele Ungariei Bela al III-lea (1172-1196) îi scrie regelui Filip August al Franței (1180-1223). Din dorința de a se prezenta – fie și epistolar – „bine” în fața monarhului francez, Bela menționează suma de 15.000 mărci de argint, sumă pe care o încasează anual de la *oaspeții transilvani*. Astfel, documentul din 1186 este *cea mai veche atestare scrisă a sașilor din Transilvania* (Thomas Năgler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, în românește de Anamaria Haldner, prefață de Ștefan Ștefănescu, București, Editura Kriterion, 1981, p. 170-171).

¹⁵ Aceasta ar însemna anul 1143, însă este știut azi că prima atestare documentară a Sibiului a fost cea din 20 decembrie 1191, într-un document emis la Roma de papa Celestin al III-lea (1191-1193), dat *în primul an al pontificatului nostru* (Aurel Dumitrescu-Jippa, Nicolae Nistor, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976, p. 27-28).

¹⁶ Harald Roth, *Hermannstadt. Kleine Geschichte einer Stadt in Siebenbürgen*, Köln, Weimar, Wien, Böhlau Verlag, 2006, p. 135-137.

se menționează ziua sfântului în care se ține târgul lunar (Sf. Fabian și Sebastian la Huedin în ianuarie, Sf. Blasius la Sighișoara în februarie, Sf. Nicolae la Turda în decembrie etc.) și mai rar ziua calendaristică (21 iulie la Râșnov, lângă Brașov, 10 august la Cluj, 20 decembrie la Cetatea de Baltă etc.). În plus, se țineau târguri în zilele mari de sărbătoare fără dată fixă (Înălțarea Domnului la Dumbrăveni sau Hunedoara etc.). În schimb, târgul din ianuarie de la Sibiu avea loc în *lunea juraților*, cu alte cuvinte, în prima zi de luni după Bobotează, când funcționarii aleși pentru anul în curs depuneau jurământul¹⁷.

În capitol aparte este cel rezervat transportului, iar din rubrica de început, *Sosirile obișnuite ale poștei în Transilvania*, aflăm atât amănunte în privința diligențelor, cât și precizări pentru predarea coletelor. Astfel, *poșta pe roți, așa numita diligență*, sosește o dată pe lună la Sibiu de la Viena, prin Buda și Timișoara și ia atât pasageri, cât și bani ori bijuterii, ca de altfel și alte trimiteri. Obișnuita ei oprire la Sibiu este, după împrejurări, de două, trei, chiar patru zile, iar vara până la opt zile, după trecerea cărora se întoarce iarăși, prin Timișoara, la Buda. Pasagerii plătesc, pentru fiecare stație, câte 30 de cr[eițari] vara, iar iarna 45 cr[eițari] și pot duce cu ei bagaje până la o greutate de 50 de pfunzi [1 pfund = ½ kg]. În schimb, *principala poștă călare*, prin Timișoara spre Viena, pleacă zilnic și zilnic sosește la Sibiu. Poșta internă spre cele mai importante orașe transilvane, cum ar fi Cluj, Brașov, Bistrița, Făgăraș, Sighișoara, Dumbrăveni etc., pleacă de două ori pe săptămână, marțea și vinerea, și sosește la fel de des la Sibiu. În aceleași zile sunt trimise și scrisorile spre Bucovina și Galiția.

Nu este mai puțin adevărat că o călătorie cu poștalionul era deopotrivă anevoioasă și periculoasă, deoarece parcurgerea drumurilor pline cu noroi pune la grea încercare capacitatea de tracțiune a două sau chiar a trei perechi de cai. Nu puține au fost cazurile în care s-au înjugat și boi pentru a ieși din noroi, numai că aceasta însemna o ridicare a costurilor călătorie, respectiv a mărfurilor. Exemplul cel mai la îndemână este cel al librarului sibian pomenit aici, Martin Hochmeister, care a fost în situația să-și cheltuiască jumătate din câștigul obținut la Tg. Mureș, în noiembrie 1790, pentru plata drumului din respectivul oraș până la Sibiu¹⁸.

¹⁷ Cornel Lungu, Liliana Popa (eds.), *op. cit.*, p. 86, n. 31.

¹⁸ Angelika Schaser, *op. cit.*, p. 163.

Într-un extrem de scurt capitol, de nici o jumătate de pagină, ni se vorbește despre monetăriile transilvane, aici autorul amintindu-i și pe zarafi, care sunt, în majoritatea lor, bijutieri unguri, sași, armeni. În schimb, capitolul despre *produsele naturale ale Transilvaniei* este unul laborios lucrat, aici fiind amintite de la apele minerale ale marelui principat, la sare, pietre prețioase, semiprețioase și comune. Nu sunt ignorate *metalele* (aur, argint, plumb, cupru, fier) ori *semimetalele* (mercur, antimoniu, minereu de blendă de zinc, arsenic în cristale). Este posibil ca următorul capitol, intitulat *Tabele complete și folositoare pentru cumpărare și vânzare* să fi stârnit interesul cititorilor, prin bogăția informațională cuprinsă pe parcursul a peste zece pagini. Posibil, atât pentru subrubrica *Paritatea ducaților imperiali [...] și a talerilor olandezi, calculată după cel mai recent curs*, cât și prin succintul tabel, pe mai puțin de o pagină, privind *Monedele de aur sau de argint al căror curs este admis în Țările de Coroană*.

În secțiunea a II-a a calendarului, intitulată *Scurtă prezentare a topografiei Sibiului, capitala Marelui Principat al Transilvaniei* ni se oferă date de la origini până la istoria contemporană sfârșitului de secol XVIII. Nu putea să lipsească ipoteticul fondator al Sibiului, legendarul cavaler Hermann, care ar fi dat numele german al urbei – Hermannstadt (*Orașul lui Hermann*). În prezentarea istoriei locale se insistă asupra etapelor de edificare a sistemului de fortificații, cu ziduri, porți și bastioane, subliniindu-se faptul că particularitățile de construcție ale incintei s-au pliat pe necesitatea adaptării la terenul pe care a fost ridicat orașul. În subcapitolul *Clădiri publice* sunt menționate lăcașurile de cult, în ordinea cronologică a întemeierii lor, cu accent pe catedrala romano-catolică și pe cea luterană (evanghelică). Clădirile cu destinație laică pomenite sunt: gimnaziul evanghelic, casa baronului von Brukenthal (actualul sediu al Muzeului Național Brukenthal), precum și noul teatru (adică cel mai vechi teatru din Sibiu), amenajat în 1787. Teatrul a fost realizat pe cheltuială proprie de răposatul Martin Hochmeister, tatăl lui Martin Hochmeister editorul *calendarului* care face obiectul acestui studiu, cu intenția ca sibienii să aibă parte, cu regularitate, de reprezentații selecte¹⁹.

¹⁹ Publicul sibian era obișnuit cu spectacolele teatrale, iar documentele de epocă amintesc un *grandios spectacol* din 1582, scena fiind Piața Mare, plină ochi în acele momente. Secolul al XVIII-lea este martorul poposirii primelor trupe ambulante la Sibiu. După 1769 au loc spectacole în casa baronului von Möhringer – actuala Casă Albastră, azi parte a Muzeului

Spre final, *calendarul* cuprinde o serie de date și informații despre *Biblioteci și colecții*, pe primul loc fiind Biblioteca Brukenthal²⁰, alături de Galeria de Artă Brukenthal²¹, ambele adăpostite în *casa* (de fapt, palatul) *Brukenthal*, din Piața Mare nr. 121 (azi Piața Mare nr. 3-4). Finalul publicației este rezervat unor *Informații mărunte*, cum ar fi *Situația actuală a Sibiului, cu referire la comerțul, alimentația și alte lucruri necesare localnicilor și străinilor în ordine alfabetică* – aspecte asupra cărora nu ne propunem să insistăm.

În demersul nostru de a compara periodicul acesta cu alte calendare ale epocii, zăbovim mai întâi la „Theatral Wochenblatt”, cum am menționat mai sus, primul periodic de pe actualul teritoriu al României și, în același timp, prima revistă de teatru, cu apariție între 12 iunie și 26 iulie 1778. Este posibil ca din cauza numărului ridicat de pagini – primul număr având 192, iar celelalte s-au menținut în jurul acestei cifre – prețul său să fi fost exagerat ducând la încetarea apariției în ciuda încercărilor de salvare din partea editorilor, Martin Hochmeister și Samuel Sárdi. Spicuiind din cuprins, reținem doar câteva titluri: *De ce sunt atât de puțini actori buni? Ce ar trebui să imite un actor? Critică [teatrală]. Gusturi* etc.

Dar nu numai familia Martin Hochmeister – tatăl și fiul – a editat calendare în Sibiu, ci și reprezentanții unei alte dinastii de tipografi locali, anume familia Barth-von Closius. Ne referim la *calendarul Neuer Siebenbürgischer Provinzialkalender* („Noul Calendar Provincial Transilvan”) – din 1822 *Neu und alter Siebenbürgischer Provinzialkalender* („Noul și Vechiul Calendar Provincial Transilvan”) –, cu o ritmicitate de apariție anuală între 1797 și 1891. Desigur, ne mărginim să vorbim despre numerele apărute până la începutul secolului al XIX-lea, când editorul a fost Petrus Barth. Primul dintre ele, cel din 1797, are 64 de pagini nenumerate, iar după o poezie de patru strofe aflată pe verso-ul foii de titlu, urmează mențiunea anului de domnie al suveranului Habsburgic – *Francisci II das 5te Jahr* – semnele zodiacale, poziționarea planetelor, fazele lunii și abreviații; urmează, în această primă

Național Brukenthal (Radu Alexandru Nica, *Nostalgie Mitteleuropes: o istorie a teatrului german din România*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 118).

²⁰ Mai multe amănunte în Constantin Ittu, *Tainele Bibliotecii Brukenthal*, Sibiu, Alba Iulia, Editura Altip, 2007, p. 10-21.

²¹ Mai multe amănunte în Gudrun-Liane Ittu, *Geschichte des Brukenthalmuseums*, Sibiu/Hermannstadt, Monumenta Verlag, 2003, p. 37-44.

parte a periodicului, calendarul pe 1797, iar în următoarea, sfaturi și informații utile, ca la final să găsim o poezie de patru strofe: *Der Brave Mann am Jahresschluss* (*Bravul bărbat la final de an*).

Toate numerele până în 1801, an pe care ni l-am propus ca limită cronologică, păstrează „canonul” inițial – semnele zodiacale, poziționarea planetelor, fazele lunii, calendarul pe anul respectiv etc. – însă cel din 1799, cu 63 pagini, conține, în plus, date despre poșta din Transilvania, cu trasee și localități, precum și o rubrică specială cu schimbul valutar – talerii olandezi și guldenii calculați în valută germană – precum și paritatea la metalele prețioase, aur-argint. Exemplarul pe 1801, nu mai cuprinde, în cele 96 pagini ale sale, noile rubrici, în schimb prezintă, în partea de final, lista cu demnitarii și funcționarii Guberniului Marelui Principat al Transilvaniei.

Desigur, fiecare calendar menționat aduce informații interesante, crâmpie de viață de la sfârșitul secolului al XVIII-lea sud-transilvan. De altfel, lumea calendarelor este una ușor diferită de cea a izvoarelor ori documentelor istorice clasice, instrumente de prim ordin în munca istoricului. Periodicele oferă un balans între subiectele sobre și utile, pe de o parte, și contribuțiile sub formă de sfaturi, informații, umor chiar, cu scop educațional, pe de altă parte. În sfârșit, este o lume care se dorește a fi în permanență (re)descoperită.

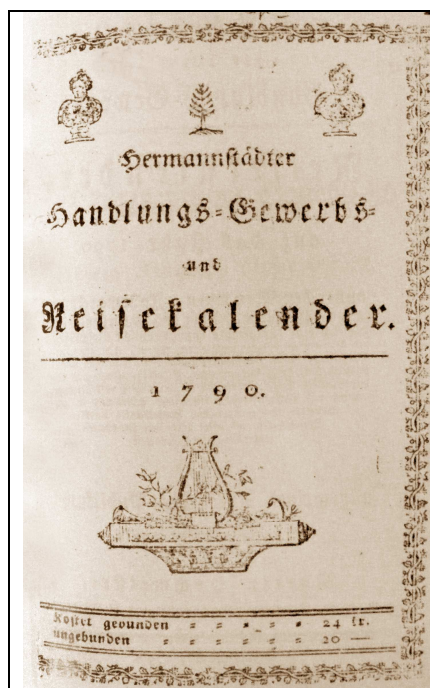

Fig. 1, „Hermannstadt im Jahre 1790”,
Biblioteca digitală a
Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

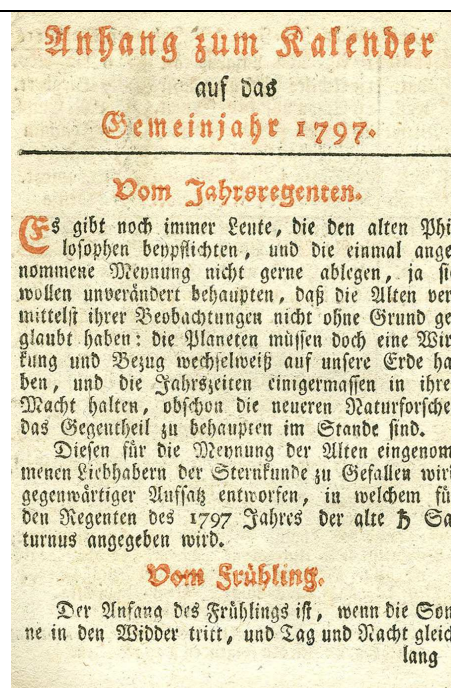

Fig. 2, „Neuer Siebenbürgischer
Provinzialkalender” pe anul 1797, Biblioteca
digitală a Universității „Lucian Blaga”
din Sibiu.

Constantin ITTU
Rodica Maria VOLOVICI
Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.